

ARCHIVE COPY

Please return.

Outreach

Հրատարակութիւն Ամերիկահայոց Արեւելեան Թեմի Ազգային Առաջնորդարանի
A Publication of the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America

Volume VI, No. 7-8
November-December 1983

THE BLESSING OF THE HOLY MURON IN ETCHMIADZIN

On Sunday, September 25, 1983, with traditional festivities and moving ceremonies, His Holiness Vazken I blessed the Holy Muron for the fifth time during his pontificate. The Catholicosate of Cilicia, being officially invited to take part in this special ceremony, appointed a delegation to represent His Holiness Karekin II and the Catholicosate. The delegation was comprised of the Prelate of Aleppo, Archbishop Souren Kataroian; the Prelate of Cyprus, Bishop Zareh Aznavourian; and the Grand Sacristan of the Cathedral of Antelias, V. Rev. Gomidas Ohanian. They took part in the blessing of the Holy Muron, as well as the festivities marking the 75th birthday of His Holiness Vazken I, and the 40th anniversary of his sacerdotal ordination.

In the picture, Archbishop Souren Kataroian is presenting to His Holiness Vazken I a vase containing the muron blessed in Antelias in 1980. His Holiness Vazken I poured this muron into the cauldron together with the old muron of Etchmiadzin. This was a tangible sign of the unity of the Armenian Church.

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՎԵՀԱՓԱՌԻ ԽՕՍՔԸ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՄԻՒՌՆՈՐԸՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Տ.Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Ս. էջմիածին.

Մի րեցեալ Ներայր Ի Քրիստոս,

Յառաջիկայ Կիրակի, 25 Սեպտեմբերին, Հայց. Եկեղեցւոյ Սրբութիւն Սրբոց՝ Ս. էջմիածնի մէջ խորախորհուրդ եկեղեցական արարողութեամբ եւ ամենաշուք հանդիսութեամբ պիտի կատարէք սուրբ օրհնութիւնը Միւռոնի՝ Ի հոգեկան վայելումն եւ Ի հոգեւոր խնդութիւն եւ յազգային ամրապնդումն համայն հայութեան Ի Մայր Հայաստան եւ Ի սփիւռս աշխարհի:

Կրիկեան դարաւոր Աթոռի Անթիլիասի ՎեհաՎայրէն, հոգելից զուարթութեամբ եւ հոգեպարար փոթեքներով կը միանանք Ձեր Ս. Օծութեան եւ Ս. էջմիածնի Միաբանութեան, հոգեւորական դասուն եւ հաւատացեալ ժողովրդեան՝ հայցելով շնորհատու Աստուծմէն, որ Ս. Հոգւոյն ներգործութեամբ, Ձեր շնորհաբաշխ ձեռքով, բազմաբոյր եւ բուրումնաւէտ իւղը վերածէ շնորհածիր միւռոնի եւ անոր աստուածաշող օրհնութիւնը տարածէ ամբողջ Հայ ժողովուրդին վրայ:

Մեծի Տանն Կրիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, ընդառաջելով Ձերդ Ս. Օծութեան քաղցր հրաւերին, ներկայ պիտի ըլլայ Ձեր կողքին, այդ նուիրագործ պահուն, իր պատուիրակութեամբ՝ յանձինս Բերիոյ Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպսկ. Գաթարոյեանի, Կիրոսի Հայոց Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Զարեհ Եպսկ. Ազնաւորեանի եւ Կաթողիկոսարանի Մայր Տաճարի Լուսարարապետ՝ Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Մ. Վրդ. Օհանեանի:

Նոյն օրը, Մենք ալ այստեղ, Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ, յատուկ աղօթք պիտի վերաուրբնք դէպի Բարձրեալն Աստուած եւ իր ներկայութեան մէջէն ու մեր սուրբ

Հայրերու եւ սրբազան անցեալի ոգեկոչման ճամբով պիտի ապրինք Հայց. Եկեղեցւոյ միութեան զգացումը՝ իր ամենէն խոր եւ վաւերական էութեան եւ տարողութեանը մէջ:

Ս. Միւռոնը Հայց. Եկեղեցւոյ բոլոր զաւակներու հոգիներուն մէջ նոյն Աստուծոյ, նոյն եկեղեցւոյ, նոյն սրբութեան, նոյն ինքնութեան եւ ամենաբաւ միութեան կնիքն է: Հայու ճակտին դրուած միւռոնը հայուն ինքնօրէն գոյակերպին դրոշմն է: Ով որ զայն ունի իր ճակտին վրայ՝ նոյն համարովանդակ անունին մէկ մասնիկն է եւ իր կեանքը ճշմարտօրէն կրնայ ապրիլ միայն այդ ընդհանրութեան հետ իր մասնիկութիւնը սերտ պահելով:

Ս. Միւռոնը հայ դարերն իրար շողկապող, Հայուն անցեալը ներկային միազանգող, Հայուն ներկան սրբութեան եւ աւանդութեան ուժով կենսաւորող եւ Հայուն ապագան լուսազծող ոսկի շողն է, Աշխարհի Լոյսէն՝ Քրիստոսի սրբազնասուրբ աւանդէն շառաւիղած, Առաքեալներու եւ Հայրապետներու ձեռքերէն ոսկի թելի պէս անցած այն հոգեկերտ ու խորհրդագործ ուժն է, որուն հանդէպ հայ ժողովուրդի դարաւոր պաշտանքն ու երկիւղածական խորագրած վերաբերումը իրենց նմանը չունին աշխարհին մէջ:

Ս. Միւռոնը աշխարհի մէջ պատուապատու տարողունակ Հայութեան, արտասահմանի աշխարհածիր տարածքին վրայ սփռուած Հայ ժողովուրդին համար պարիսպ է ամուր եւ անհերձելի եւ անթափանցելի՝ օտարացման, այլասերման հովերուն դիմաց: Երբ աշխարհն այսօր հազար ու մէկ անուններ կը ջանայ դրոշմել մեր միւռոնապատկեր ճակտին վրայ՝ Ս. Միւռոնի դրած կնիքը այնպէս պայծառօրէն պէտք է շողայ, Ս. Միւռոնի վերաբխումը մեր հոգիներէն եւ ներգործութիւնը մեր կեանքերուն մէջ այնպէս ուժգնակի

THE RED SOIL

(by Daniel Varoujan)

Here in a plate on my desk is a gift, a handful of soil, a clump from the fields of my fatherland. The giver thought he gave his heart and did not know he gave with it the hearts of his forefathers. I look at the soil, sometimes for hours. My pupils dilated, silent, sad, focus as if my stare could pull and release roots from the fertile earth. I think that perhaps this rust-red color does not come from chemical laws of nature. But being a sponge of wounds this soil has drunk too from life, from sun and as a defenseless element has turned red, being Armenian soil. Perhaps palpitating in it still are centuries of ancient glory. Perhaps there are throbbing sparks from the iron hooves of victorious Armenian troops. In it, still living that original strength that formed breath by breath, my life and yours, giving us, as if with a confident hand, the same dark eyes and similar souls. In it, also, is the glitter of an ancient spirit an old epic hero, or the sweet tears of a virgin. Or perhaps molecules of Haig can be found, dust from Aram, and bright rays from the stars buried with the eyes of Ananias. On my writing table there is a nation, an ancient nation speaking to me from this soil where dawn was born. It animates my soul like a sudden planting of torrid stars in the blue infinity, it irrigates my soul with lightning. The chords of my nerves shiver with a trembling that furrows the mind with more creative furrows than the sun-drenched spring winds ever bring. And I feel in my brain the passage of remembrances from souls still red with wounds and with lips still calling vengeance. And I keep this soil, this dust with more love than my soul would someday greet the ashes of my body in the winds. This emigrant piece of Armenia, this relic of victorious ancestors, this talisman and gift grasps, claws my heart. Facing the sky from its place on a book it seems to touch me at the very hour of smiles, love, or at the majestic moment of a poem's birth. It precipitates a cry, sometimes a roar, and sometimes it arms my fist with my soul.

(1910)

Reprinted by permission, Anthology of Armenian Poetry. Translated and edited by Diana Der Hovanessian and Marzbed Margossian, N.Y. Columbia University Press, 1978.

«Մոռցած ենք հողը, թէ՛ իրրել յլացք, թէ՛ իրրել զգա յնովին»: Մեր արիւնէն իսկ ջնջուած ըլլալու է այն հպարտ ու գեղեցիկ ապահովութիւնը, որ հոգեվիճակն է հաւանաբար կարգ մը ժողովուրդներու, իրենց սահմաններու ետին բերդացած ու սարսափազրու...»

OH, GOD FORGIVE ME WHEN I WHINE

Today, upon a bus, I saw A lovely maid with golden hair. I envied her, she seemed so gay, And when suddenly she rose to leave, I saw her hobble down the aisle. She had one foot, and used a crutch, but as he passed, she had a smile. Oh, God, forgive me when I whine, I have two feet, the world is mine. And when I stopped to buy some sweets, The lad who sold them had such charm. I talked with him, he said to me, "It's nice to talk with people like you." Oh, God, forgive me when I whine, I have two eyes, the world is mine. Then as I passed along the way, I saw a child with eyes of blue. He stood and watched the others play, It seemed he knew not what to do. I stopped a moment and then I said, "Why don't you join the others dear?" He looked ahead without a word. Then I knew he could not hear. Oh, God, forgive me when I whine, I have two ears, the world is mine. With feet to take me where I go. With eyes to see the sunset glow. With ears to hear what I should know. I am blessed indeed, the world is mine. Oh, God, forgive me when I whine,

Anonymous

1983-84 ACADEMIC YEAR BEGINS AT THE SEMINARY OF ANTELIAS

Bikfaya, Lebanon
(27th October, 1983)

Two days ago, on Tuesday, 25th October, the new academic year (1983-84) was formally inaugurated with a special ceremony held at the chapel of the Seminary in Bikfaya, Lebanon.

Indeed, it was a heart-warming occasion for all who participated, particularly for the Faculty and students, headed by His Grace Archbishop Datev Sarkisian, the Dean of the Seminary. After almost two months of fighting and the subsequent insecurity and uncertainty that prevailed in Lebanon in recent times, it was an occasion of rendering thanks to God for having preserved our country and our Catholicosate of Cilicia and its Seminary.

All students having returned from their summer vacation, 48 in number, assembled in the chapel and welcomed His Holiness Catholicos Karekin II together with the Archbishops, Bishops and priests accompanying him. His Holiness and his entourage had come especially from Antelias to preside over and attend this inaugural session.

It was opened, as in previous years, with a reading from the Gospel (this year from Mark 8:35), followed by the recitation of a prayer taken from the Prayer book of St. Gregory of Narek (10th century mystical writer). Church hymns dedicated to the Holy Translators of the Bible were chanted by the students themselves.

The Dean, Archbishop Datev, read his inaugural allocution in which he first rendered glory to God for His blessings, imploring His grace upon the coming academic year. He then spoke about the spirit and attitude that the students of the Seminary should display through their life and studies.

He said: "We are small in number. I find myself standing before sixty people, whereas in other schools Principals face hundreds of students and dozens of teachers. Our strength is not in numbers, but in the quality of our life and study which have to be prompted and motivated by the love of Christ and the love of our people.

"This year, His Holiness Karekin II, undertook pastoral journeys to Syria and United States as well as a brotherly visit to His Holiness Pope John-Paul II in Rome. I and the Vice-Principal, Fr. Arshavir Kapoujian, had the privilege of being in his company. We saw with our own eyes how our people were eagerly looking towards our

spiritual father with love, dedication and yet, at the same time, with expectation that our Catholicosate of Cilicia through its Seminary will provide for their spiritual, ecclesiastical, educational and cultural needs. They look for guidance and spiritual care. You are here with that vision of standing ready before God and ready for the service of his people. That is what should motivate your whole life and study in this Seminary. That is what qualifies your special character as students. That is what makes your difference from other students".

The concluding remarks were offered by His Holiness Karekin II, who with warm words encouraged the Faculty and the students to engage themselves in a healthy process of spiritual and intellectual edification. He said:

"These are hard times. But it is our Christian love, boldness and readiness for sacrificial way of life that should lead us. Besides, we should not tolerate that the spirit of endurance that so distinctly has characterised our Armenian nation, become weak in us. Therefore, let us with faith in Christ and with faithfulness to our Armenian spirit of dedication embark upon this new academic year. May God be your guide and our saints your companions".

His Holiness expressed his deep thanks and heartfelt appreciation for all the people, benefactors and sponsors who in their prayers and through their financial contributions help the Seminary in its process of development.

***

Following the ceremony in the chapel, the Faculty members assembled in the Teachers' Room for refreshments. There His Holiness presented each member with a copy of his newly published work under the title of "Land, Man and Literature".

***

The students and Faculty members then accompanied His Holiness to the site of the new building (the annex) which is in process of construction. The Dean said: "This is the last year for our hardships in accommodation. We are confident that next year we will open our academic year in this new building".

THE SECRETARIAT

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՎԵՀԱՓԱՍԻ ԽՕՍՔԸ

(Շաբ. էջ 1-էն)

Եւ որոշադրիչ պէտք է դառնան, որ բոլոր աշխարհադիր անունները ստուերի տակ ինչնայն այն Գեր-Անունին, որ Հայու միւսուսած կերպարին հարազատ անունն է:

Եւ այսօր, երբ Ս. Էջմիածնի մէջ այդ միւսունն է, որ կ'օրհնուի, երբ ասկէ երեք տարիներ առաջ նոյն միւսունն էր, որ այստեղ, Անթիլիասի մէջ կ'օրհնուէր, եւ երբ ամէն անգամ Ս. Միւսուն օրհնուի, Մենք կը հաւատանք, որ Հայց. Եկեղեցւոյ միութիւնն է, որ կ'ամրանայ, կը նուիրականանայ եւ կը յաղթանակէ:

Մեր ժողովուրդը ամէնուրեք պէտք է որ իր հաւատքն ու գիտակցութիւնը զօրացնէ այս ճշմարտութեան վրայ: Հարկ է որ սրբայրոյս միւսունով ստացուած իր հոգեւոր, բարոյական եւ ազգային մէկ դիմագծութեան համապատասխան կեանքով իրագործէ եւ արժեւորէ ինքզինք: Ս. Միւսունի զօրութիւնը անհրաժեշտ է որ կենսաւորուի մեր ժողովուրդի առօրեայ եւ համայնական կեանքին մէջ, ուր Աստուծոյ հետ հաղորդութիւնը, ազգային բաղկացուցիչ բոլոր մասերուն մէջ ներդրանակ միութիւնը եւ անցեալէն եկող աւանդներ կային մէջէն դէպի ապագայ յաղթականօրէն տանելու առաքելութիւնը ստանան առաջնահերթ կարեւորութիւն, գործնական արտայայտութեամբ:

Աստուծոյ հետ հաղորդութիւնը կարելի չէ՝ առանց իրարու հետ հաղորդութեան, ինչպէս Աստուծոյ սէրը իրական է, երբ թարգմանուի սիրովը նմանին . . . :

Ահա, այս համոզումով կը վերակոչենք միւսունաբոյր բառերը Ս. Գրիգոր Նարեկացիին, որ «Լուսակիր նիւթ»ին մասին գրած ատեն սա լուսասփիւռ բառերը կը կտակէր հայ ժողովուրդին. —

Անով տոհմութիւնք.

Անով պարարտութիւնք.

Անով լուսաւորութիւնք.

Անով արդարանանք.

Անով ազնուանանք.

Անով պսակութիւնք.

Անով թագաւորութիւնք:

Մեր աղօթքն ու մաղթանքն է, որ «գերափառ իւղ»ը Ս. Էջմիածնէն այսօր հոսի հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներու հոգիներուն մէջ եւ կրօնական ու ազգային, սրբական եւ հայկական վերանորոգութեան բարիքներով ծաղկեցնէ ողջ հայութեան կեանքը՝ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի:

Այս զգացումներով եւ եղբայրութեան հաղորդութեամբ,

Մնամք Ազօթակից

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ

ՄԵՄԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

14 Սեպտեմբեր, 1983
Անթիլիաս

PRELACY LADIES' GUILD BEGINS NEW YEAR OF ACTIVITIES

His Eminence Arch. Mesrob Ashjian flanked by the newly formed Prelacy Ladies Guild. Left to Right: Mrs. Josephine Gulamerian; Mrs. Ica Kouyoumdjian; Mrs. Gemma Vartanian; Mrs. Bella Avetissian; Mrs. Christine Matigan; His Eminence Archbishop Mesrob Ashjian; Mrs. Gilda Kupelian; Mrs. Susanne Hagopian; Mrs. Rita Tatevosian; Mrs. Maro Aldridge; and Mrs. Adelina Galo. (Missing from the picture: Mrs. Jeanine Adanalian; Mrs. Ovsanna Tatarian and Mrs. Lucille Sahagian)

The Prelacy Ladies' Guild is once again under way in preparation of the coming year's activities and programs.

The Prelacy Ladies' Guild is an integral part of the Prelacy community and is under the jurisdiction of the Prelacy Executive Council. The fundamental purposes of the Guild are to assist the Prelate and the Prelacy in their programs; to institute and implement special activities and events; and to serve as the means of communication between the Prelacy and the community.

We would like to introduce to the community the newly elected members of the Ladies' Guild who are serving the 1983-1985 term, as follows: Mrs. Jeanine Adanalian; Mrs. Maro Aldridge; Mrs. Bella Avetissian; Mrs. Adelina Galo; Mrs. Josephine Gulamerian; Mrs. Suzanne Hagopian; Mrs. Ica Kouyoumdjian; Mrs. Gilda Kupelian; Mrs. Christine Matigan; Mrs. Lucille Sahagian; Mrs. Ovsanna Tatarian; Mrs. Rita Tatevosian; and Mrs. Gemma Vartanian. Mrs. Rose Marie Alashaian and Mrs. Mary Anne Barsamian will serve as advisors to the Ladies' Guild.

We would like to thank these members for volunteering so much of their time and dedication in furthering the goals of the Prelacy and the Armenian Church. Without their help and support, many of the Prelacy's activities would not reach fruition. These ladies give selflessly of themselves in the service to their Armenian Church.

The Prelacy Ladies' Guild has already set a tentative schedule of activities for the up-coming year. As the year progresses, more are planned. A Bookfair was already held on October 7th-9th at the Sts. Vartanantz Church in New Jersey, co-sponsored by the

Church. It was very successful, with hundreds of people attending.

This month, there will be a Testimonial honoring Mr. Richard Sarajian, on Friday, November 11th. From Friday, November 25th through Sunday, November 27th, there will be a Christmas Boutique, again at the Prelacy. It will be open on Friday and Saturday from 12 p.m. to 9 p.m., and on Sunday, from 12 p.m. to 4 p.m. Later in the year, there will be an art exhibit by Fred Randolph.

The Annual Christmas Reception will be at the Prelacy on Friday, January 6th, 1984, from 5 to 9 p.m. The following month, the Feast of Light Celebration takes place in the Empire and Hilton Rooms of the Waldorf Astoria, New York City, on Saturday, February 18th.

The Lenten Lecture Series begin in March, with Lecture I being on Wednesday, March 7th, at the Prelacy. Lecture II will take place on Wednesday, March 21st, and Lecture III on Wednesday, March 28th. On Sunday, March 25th, a Musical Armenia Program will take place in the Carnegie Recital Hall.

An Art Exhibit by Minas Gharibian of Chicago is planned for Friday, April 6th, and an Easter Eve Reception on Saturday, April 21st.

May will be a busy month, beginning with a Mother's Day Luncheon on Tuesday, May 8th. A Dolls Exhibit, another Boutique, and several other activities are also planned for this month.

We look forward to seeing our community at these activities and events sponsored by the Prelacy Ladies' Guild. We look forward to your participation and support.

PRELACY SECRETARIAT

THE OBERAMMERGAU PASSION PLAY

350th Anniversary Performance

Join others on an inspiring and significant journey sponsored by the Armenian Prelacy, August 14-28, 1984.

THE TRIP WILL INCLUDE:

Munich, Oberammergau, Vienna, Venice, Florence, Rome. Round-trip air transportation from New York City. Quality hotels with private bath and/or shower. Continental breakfast daily, one lunch and two dinners in Oberammergau. Free time for visits with local Armenian missions in Vienna and Venice.

FOR INFORMATION AND A BROCHURE CONTACT:

The Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America
138 East 39th Street
New York, New York 10016
(212) 689-7810

Գեղամին՝

իր ազատութեան արշալոյսին

Չեմ գիտեր թէ՛ «Առևթրիչ»-ի ներկայ թիւը ի՞նչ ընդունելութիւն պիտի գտնէ մեր ընթերցողներուն մօտ: Որովհետեւ՝ թերթիս մի քանի էջերը նուիրուած են երեւոյթի մը՝ որ շատ ալ անմիջական աղերս չունի Ազգային Առաջնորդարանի գործունէութեան, Ամերիկայի կեանքին, Հայաստանի անգլիական մեր գանձաւորներուն առօրեայ հեւքին հետ: Աւելի՛ գրական թերթի մը եւ կամ ալ օրաթերթի յարմար նիւթեր էին ատոնք: Բայց չկրցանք դիմանալ փորձութեան:

Փորձութիւնը: Ընթերցողին հետ բաժնել այն ներքին դողը, տագնապը, հայրենի հողին կարօտի մըմուտը, որոնք կուգան ժողովուրդի ապրումներու հարազատագոյն արտայայտութիւնը եղող ազգագրական երգերու մէջէն:

Ամէն բան սկսաւ 1980-ին, Պէյրուսի մէջ, երբ պատահաբար վիտէոյի վրայ դիտեցի «Հեռուստատեսային Ֆիլմերի Երեւան սոցուստիոյի «Գորանի» եւ «Հայկական Հարսանիք» փաստագրական Ֆիլմերը: Բիչ անգամ Սասունն ու Մուշը ալեկոծեր էին

զիս այնքան՝ որքան այդ գիշեր: Յաջորդ տարին՝ Հայաստան էինք, եւ աշնան երեկոյ մը, խումբ մը ընկերներու հետ գացինք Կաթնաղբիւր, Մուշեղ Գալշոյանի թարմ շրիմին խունկ ծխելու եւ ծունկ մը աղօթք ընելու, եւ ապա բարձրացանք վերին Սասնաշէն՝ եւ, Սասնայ կարօտ հայրերին ներքին սրտերէն խմեցինք հողի ու հայրենիքի, էրգրի քնքոյշ երգերը:

Այդ օրերու անիմանալի ապրումները հարազատ մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն հետ փոխանցելու համար, ահա «Առևթրիչ»-ի այս թիւով փունջ մը Ձեզի, հողազուրկ բեկորներ: Երգեր՝ հայազուրկ այն հայրենիքէն, ուր քարերը արցունք կուլան, յաւէտ կարօտ քարին լեզու տուող Հայոց ժողովուրդին:

«Գորանի»-ն կը ներկայացնէ հաւանաբար հայրեններու ժանրը կանխող հնագոյն երգային սեռ մը, որ շուրթէ շուրթ անցնելով, եկած է մեզի: Գորանի: Գուցէ այս անուանումը եկած է կրակարան բառէն, հեթանոսական ծէսերու է կապուած, կրունկի պարային շարժման հետ կապ ունի: Ով գիտէ: Լսենք, սակայն, դարերու խորքէն արձագանգող մեր նախնիքներու պայքարի կոչը, սիրոյ

խոստումն ու անջատման խոցը, կարօտի պոռթկումն ու հողի ու ջուրի փառաբանանքը:

«Բելէ, լաօ» յօդուածը՝ նուիրուած նոր, եւ սակայն այնքան հին երգին, կը պատկանի Վահագն Դաւթեանի սքանչելի գրչին: Երկրորդ անգամ ըլլալով կը հրատարակենք «Բելէ, լաօ» երգը, եւ անոր նուիրուած Սիլվա Կապուտիկեանի քերթուածը:

Հայրիկ Մուրատեանի «Վերածնունդ է Հայոց ազգագրական երգարուեստը» (Մով. Հայաստան ամսագիր, Սեպտ. 1983) յօդուածը կուտանք քաղուածաբար, անգլերէն լեզուով, վերբերելու համար այն ջերմ սէրն ու հետաքրքրութիւնը զոր ցոյց կուտայ հայրենի ժողովուրդը իր հնագոյն երգերու հանդէպ, որոնք, ի դէպ, ոչ միայն կ'երգուին Ակունք, Հորովի, Մովսար, Նարոյ, Վան, եւ այլ ազգագրական խումբերու կողմէ այլեւ Աճառեանի ինստիտուտի տղոց եւ աղջիկներու կողմէ: Դէպի մեր «Ակունքները» մեզ տանող այս ճիւղը, սակայն, բոլորովին մեզի, հայերու յատուկ է: Զուգահեռ մը գծելու համար, Փրանսական Լը Մոնտ թերթէն քաղուածաբար կը հրատարակենք յօդուած մը, ուր ցոյց կը տրուի թէ Ֆրանսայի

Պրոթանյը նահանգի բնակիչները ինչքան ճիշդ գործ կը դնեն՝ իրենց ազգային ինքնութիւնը պահպանելու համար:

Ի մի բան, այս քանի մը էջերը հոգեկան խնձոյք էին ինձի համար, զոր ուզեցի բաժնել Ձեզի հետ: Հայրենի տաք հացին բոլոր կայ այնտեղ, աւերակ երգիքներու կապոյտ ծուխի կարօտը, եւ միամիտ հարցումը, Իմա՞ր կեղծի, Իմա՞ր չեքթագի մըր էրգիր, բայց նաեւ, սա հաստատումը,

«Թէ աշխարհում արդարութիւն կայ վերուստ, Ու թէ դաշն են Աստուած, երկիր ու երկինք, Պիտի փուռի ամէն պատմէշ, ամէն սուտ, Պիտի երթագի, պիտի երթագի մըր երկիր:»

Բայց, սիրելի ընթերցողներ, հապճեպով մտորուած այս քանի մը տողը խեցիէ դուռ է ոսկեղէն պալատի մը վրայ բացուած: Դուք մեր պատարագի բառերով, նաշակեցէք եւ տեսէք զի քաղցր է:

Մ.

«ԳՈՐԱՆԻ»

Հայկական ժողովրդական եւ ծիսական հին երգերուն յատուկ նրբերանգներով հարստացած, բայց եւ այնպէս հերոսական դիւցազներգութեամբ ու առնական քնարականութեամբ լեցուն ինքնատիպ երգ մըն է «Գորանի»-ն, որ տարածուած է Տարօն, Սասուն, Շատախ, Բագրեւանդ եւ նոյն գօտիի այլ վայրերը: Այսօր ալ ան Սասունցիներու, Մշեցիներու, Ալաշկերտցիներու սիրած պարերգներէն է. որ ունի թախծամբունջ ընդհանուր մայր-մեղեդի մը, մայր-պատում եւ բազմաթիւ տարբերակներ, ձայնի ընդարձակ ծաւալ, պարի կանոնաւոր կշռոյթներ: Այսուհանդերձ «Գորանի»-ին զլիսաւոր մոթիֆը երկփեղկուած է քնարականի ու ծիսականի: Պարային շարժումը կը սկսի ձախ ոտքէն՝ կարճ եւ մանր քայլերով, ճկոյթները իրարու ազուցուած ձեռնաշղթան, լուսնաձեւ օղակներ գծելով՝ այդ մարդոց եւ կանանց ամրակուռ ու խրոխտ բոլորաշարքը կը մղէ դէպի ձախ: Ընդհանուր կեցողութեամբ խրոխտ է: Տեղաշարժերը խիստ առնական. պարազոյթի կարճէք կը պատրաստուի սուսերամարտի եւ կամ կուրծքով պատնէշելու հողմ ու փոթորիկ:

Պարարուեստի ծանօթ տեսաբաններու կարծիքով բոլոր ձախ պարերը ունին ծիսական բնոյթի եւ կը կապուին կանանքի մէջ պատահող մեծ ողբերգութիւններուն դէմ դնող ուժի պաշտամունքի հետ:

Այս երգի թախծածոր ու մեղմասահ մեղեդին կարծէք երկրի ընդերքէն ծնած է, լեցուն մայր հողի բարեբերութեամբ, ապա բախած է Հայոց լեռներու մետաղակուռ ժայռերուն, սլացած երկինք ու հրդեհուած՝ արձակելով՝ հրեղէն ցոլքեր: Անոր նուրբ մեղեդին կարծէք աղօթք է, ապաշխարանք, իսկ բարդ զարդարութեամբ բնութեան ու մարդու հակադրութիւններու ինքնաբացայայտում՝ «Գորուն ա՛՛ ձուն ա առել...», կամ ինչպէս «Գորանի» երգը կը սկսի՝ «Յորուն իմ ցանէ...», սակայն «չամամ մ'էլ չեղաւ, խրրկիմ իմ եարին»:

Կա՞յ, արդեօք, Հայաստան աշխարհի բնութեան դժոխակ քամայքներու ցոլացումը այս երգին մէջ: Անպայման՝ այո՞: Գորուն է, յանկարծ՝ ձիւն, հասկաւորուած ոսկեծղի արտեր, եւ՝ կարկուտ, սերմնացանի բուռն ապրումներ, եւ յանկարծ՝ չոր ու կծղի երաշտ:

Դատելով «Գորանի» երգի հակադիր պատկերներէն, մեկամաղձոտ եղանակի տխուր երանգաւորումէն,

պարային-ծիսական կեցողութեան, կը կարծենք, որ ան յօրինուած է հին ժամանակներուն՝ կապուած ըլլալով բնութեան արհաւիրքներու դէմ մաքառող անձնօթ աստուածութեան մը հետ՝ Գոր անունով, որ կարգ մը գիծերով կը նմանի Վիշապաբաղ Վահագնին:

Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, յենով հին մատենագիտական փաստերու վրայ, կը յանգի այն եզրակացութեան, որ ոչ միայն օրուան ժամերը, այլեւ Հայոց ամսուան օրերը ունէին իրենց անունները: Իր վկայութեամբ՝ Գորգորը (Գրգուռ) կը համապատասխանէ ամսուան 21-րդ օրուան («Հին հաւատք կամ հեթանոսական կրօնք Հայոց», Վենետիկ, 1895): Ակադ. Կ. Մելիք-Օհանջանեան իր «Միթրա-Մհերը Սասնա Մոսրի մէջ» արժէքաւոր աշխատութեան մէջ աւելի պարզութիւն կը մտցնէ այս անուններու հարցին մէջ՝ նշելով, որ «Երեսուն օրանուններից 9-10-ը սարերի ու լեռների անուններ են, որոնց անձնաւորեալ ոգիները պաշտուած են եղել հեթանոսական Հայաստանում, օրինակ՝ Մասիս, Գրգուռ կամ Գորգոր եւ այլն»:

Գրգուռը կամ Գորգորը Հայոց միւս լեռներուն պէս եղած է պաշտամունքի առարկայ, սակայն, դժբախտաբար, չէ նշուած թէ ինչի՞ հետ կապուած է եւ ինչո՞ւ ամսուան 21-րդ օրը կը կրէր Գորգոր անունը: Հաւանաբար ծիսական պարի շարժումներու մէջ գոյութիւն ունեցած են կարգ մը ձեւեր, որոնք կը յիշեցնեն այդ աստուածութիւնը:

Ուրեմն այսպէս՝ կ'ենթադրուի, որ հեթանոսական շրջանին պաշտուած է Գոր անունով աստուած մը, որ վերացուցած է երաշտը, քաղած մորեխի պարսերը, ցրած կարկտաքեր ամպերը, կոռուած բնութեան միւս չարքներուն դէմ: Անոր կեղծոյնը համարուած է Գորգոր (Գրգուռ) լեռան գագաթը եւ «Գորանի» պաշտամունքի երգը յօրինուած ու տարածուած է անոր շուրջը գտնուող վայրերու մէջ:

Մանուկ Աբեղեան հաւաքելով ու մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելով ժողովրդական խաղիկները, իբրեւ հնագոյն երգերու լաւագոյն նմոյշներ օգտագործած է նաեւ գորանիները. «Տասը եւ տասնմէկ վանկանի տողերով կազմուած խաղերը, — կը գրէ ան, — բաւական տարածուած են մանաւանդ բարեմարտեան Հայերի մէջ» («Հայ ժողովրդական խաղիկներ»): Անոր կը յաջորդեն քանի մը քառականեր.

Երկինքն էր ամպէ, կուգար մարմար ձիւն, Կուգար կը թափէր վեր մալուլ մարդուն, Մէկ ե՞ս եմ մալուլ, թէ՞ աշխարհ պիթուն Մէկ ետրոց սիրուն մնամ էրբուն: Մտեր ես իգին, խաղող կը քաղես, Շամամ ծծերով շաքար կը մաղես, Ալմաստ խանցալով գիմ սիրտ կը տաղես: Պաստան իմ դրէ վերնու՝ էն դարին, Աստուած շէն պախի էս տարւայ տարին, Շամամ մի չեղաւ ուղարկիմ ետրին:

Այսպէս՝ կը պարզուի, որ «Գորանի»-ն երգուած է նաեւ միջնադարուն եւ սկիզբէն իսկ համարուած է սիրոյ երգ, որ դարերու ընթացքին իր մէջ ձուլած է որոշ թեմաներ ու մոթիֆներ, ապա աւելցած են նաեւ պատկերներու նոր տարրեր, հետզհետեւ աւելի ընդարձակուած է ձայնին ծաւալը, որոնք նոր բովանդակութիւն ու իմաստ տուած են ծիսական պաշտամունքի երգին: Եթէ հին տարբերակներու մէջ Մշոյ դաշտը կը յիշուի իբրեւ խորտիկի տեղ ապա՝ աւելի ետք, երբ զանգուածային կոտորածներու պատճառով կործանած էին Արեւմտեան Հայաստանի գիւղերու ու քաղաքները, «Գորանի»-ն լեցուն է կորուստներու ցաւով:

Էդ անտէր Մշոյ դաշտ հինգ հարի՛ր գեղ էր...

Հայրենի հողի, սիրելի մարդոց եւ նոյնքան սիրելի մասունքներու կորուստը երգի նորօրեայ մոթիֆներուն հաղորդած է ոչ թէ լալակուութիւն, այլ պարերու մէջ խաղացած է առնականութիւն, անսահման սէր ու կարօտ, եւ ալ աւելի շեշտուած է կորուստի ինքնուրուագի պաշտամունքը՝ Ալաշկերտ, Մանագիկրտ ինչ անոյշ տեղ է,

Մընչիկ մը կը շնչէ՛ հիւրընդի դիւ է...

«Գորանի» ծիսական երգի՝ Գոր աստծոյ (հաւանաբար՝ սրտի խորովումի, խանդաղատանքի, գթասրտութեան) պաշտամունքի հետ կապուած ըլլալու իրողութիւնը կարելի է փաստել գորով բառի ստուգաբանութեամբ:

Գորանի բառը իբրեւ երգի անուն գործածական է Մշոյ, Սասունի, Շատախի, Բաղէշի եւ Ալաշկերտի բարբառներուն մէջ: Ան ճիշդ ձեւով վկայուած է գրաբարեան մատենագիտութեան մէջ, սակայն ԳՈՐ արմատը, մեր կարծիքով, կը համա-

պատասխանէ գրաբարի, միջին եւ նոր գրական հայերէններու մէջ շատ ծանօթ գորով բառի արմատին: Գրաբարի մէջ ան գործածուած է ոչ թէ ուղիղ, այլ ածանցուած, բարդուած ձեւերով, օրինակ, գորովալի, գորովասէր, գորովական, անագորոյն: Մշոյ եւ Ալաշկերտի բարբառներուն մէջ կը հանդիպինք Գորիւրունել, Գորմըխել, Գրմըխել (ողբալ, բարձրաձայն լալ, բորբոքիլ, թէժանալ) բառերու զանազան գործածութիւններու: Օրինակ՝ «էնի գորիւրունաւ ու ճըմնուն լացուց» (Ան բորբոքեցուց լացը եւ բոլորը լացուց), «էրկիւրք գորիւրունաւ ու սելաֆի պէս անձրեւ թափեց» (Երկիւրք բորբոքեցաւ ու հեղեղի պէս անձրեւ թափեց):

Բաւական հին ծագում ունի նաեւ հայերէնի ԱՆԻ ածանցը, որ լայնօրէն գործածուած է հայերէն գրական լեզուներու եւ բարբառներու մէջ, ինչպէս՝ գեղ-անի, զլիս-անի, եռոտանի, պիտ-անի եւ այլն: Օրինակ, Ալաշկերտի բարբառին մէջ՝ լեզուանի, սուր-անի (քարակոփ գործիք), մէկթեւ-անի, գոր-անի եւ այլն:

Այսպէսով՝ ինչպէս ցոյց կուտան գորանի բառի իմաստ արտայայտութիւնները, անիկա ամբողջովին կը համապատասխանի ծիսական ծագում ունեցող հինաւուրց երգի բովանդակութեան: Տարօնի մէջ այդ բառի հիման վրայ կան տեղանուններ՝ Գրգուռ (Գորգոր), Գորանի: Գորանին, իբրեւ ժողովրդական բանաւոր ստեղծագործութեան ձեւ, ունի իր յատուկ տաղաչափութիւնը. կառուած է տասը եւ տասնեւմէկ վանկանի տողերէ, որոնք կ'արտայայտեն անմիջական հակադրութիւն, իրերամերժ տրամադրութիւն: Նկատի առնելով այս վերջին յատկանիշները, որոնք զուտ բանաստեղծական են եւ մանաւանդ՝ որ նման չափերով խաղիկներ կը գտնենք նաեւ Հայաստանի զանազան վայրերը, կը յանգինք այն եզրակացութեան, որ «Գորանի»-ն միայն երգի անուն չէ, այլ ժողովրդական երգի հնագոյն սեռերէն մէջը, որ նախորդած է հայրեններուն եւ անխաթար պահպանած է իր կենսունակութիւնը մեր գոյութեան բոլոր ժամանակներուն:

«Գորանի»-ի քանի մը տարբերակներ ժամանակին գրի առած են Կոմիտասի աշակերտներ Սպիրիտոն Մելիքեան, Յակոբ Յարութիւնեան եւ Բարսեղ Կանաչեան:

ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

«ՔԵԼԷ, ԼԱՕ»

Վերջերս մեր բեմերից, հեռու-տատեսութեամբ ու ռատիոյով սկսել է աւելի ու աւելի յաճախակի հնչել ժողովրդական մի զարմանալի երգ, որն իր այրող զգացմունքով, խօսքի ու մեղեդու ներդաշնակութեամբ, յիշատակ բանահիւսական մի ամբողջ ցաւազին դրամայի տարողութիւն ունի:

Երբ ժողովրդական ստեղծագործութիւն, բանահիւսակութիւն ենք ասում, դա չի նշանակում, ի հարկէ, թէ ժողովուրդը խմբովին նստել ու ստեղծել է այդ գործը: Կարծում եմ, համոզուած եմ, որ ժողովրդական իւրաքանչիւր ստեղծագործութիւն լիովին անհատական է, նախապէս ծնունդ է առել ինչ որ տաղանդաւոր անհատի հոգում ու եթէ համահնչուն է եղել ժողովրդի զգացմունքներին ու մտքերին, անցել է շուրթից շուրթ եւ այդ ընթացքում հարստանալով ու բերեղանալով, դարձել է ժողովրդական: Մեր ժողովրդական բոլոր լաւագոյն երգերի վրայ չի կարելի չտեսնել մեծ անհատականութիւնների անջնջելի կնիքը:

Հիմա, անշուշտ, դժուար է որոշել, թէ ո՞վ է այդ երգի հեղինակը, թէ երգը ինչպէս ցոյց է տալիս բովանդակութիւնը, նոր է, ստեղծուել է մեր օրերում: Մի բան պարզ է. այդ անանուն հեղինակը Մասունցի է, Սառաշխարհի Վաստուցի է, Սառաշխարհի սքանչելի պատկերներն իր աչքերում բերած, այդ կորած աշխարհի կարօտով միացող մի մարդ՝ բաղունցեան մի քեռի Դաւո կամ զալշոյեանական մի Ջորի Միրօ ...

Վերջերս Սիւլվա Կապուտիկեանը մի շատ լաւ բանաստեղծութիւն էր գրել այդ երգի մասին.

Գիշեր-ցերեկ նոյն երգն է իմ ունկերում,
Ձայնի տեղակ ծուխ է ելնում այդ երգից,
Ու ծիսի մէջ կսկծում է մի ծերուկ՝
«Քելէ, լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր»:

Ինձ էլ է այդ ծերուկի կերպարանքով երեւում այդ երգի անանուն հեղինակը, որ, ո՞վ գիտէ,

իսկ նայելու նրան ... Բնական է, որ պիտի շիկանար զգացմունքը, բռնկուէր կարօտը, միսար մորմոքը, եւ շուրթերից ինքնաբերաբար պիտի պոկուէին երգի փոխած խօսքերը.

Քելէ, լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր,
Երթանք ըն ձոր, քաղիմք մատաղ խաւրձի,
Քաղիմք, քաղիմք, էնիմք մըր ղեղ ու նար,
Քելէ, լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր:

Հեղինակը չի կասկածում, որ իր վերջի դեղը հայրենի ճորերում բուսած խաւրձին է, որի համը նա զգացել է իր մանկութեան քիմքին ու բերել իր հետ: Հաւանաբար երգի ծննդի պահին նրա աչքերի դէմ վառուել է հայրենի բնաշխարհի գարունը, վառուել են խաւրձիլ հաւաքող. հարս ու աղջիկների գոյնզգոյն շորերը, ու նրա, այո՛, խորապէս համոզուած է եղել, որ եթէ քիմքին դիպչի խաւրձիլի համը, վերջը պիտի մեղմանայ: Համոզուած է եղել, որ այնտեղ՝

Ամէն թփին կ'իջնի քաղցրիկ մանանայ
Մէկ-մէկ փշուր ուտիմք, մըր սիրտ հովանայ,
Սասնայ երգիր մըր աչու դէմ ծովանայ,
Քելէ, լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր ...

Եւ ես իմ հերթին համոզուած եմ, որ երգի ծննդի պահին բանաստեղծական մեծ տեսիլք է այցելել հեղինակին, այդ տեսիլքի մէջ Սասնայ լեռնաշխարհը ծովի երեւոյթ է ստացել: Այդ մեծ տեսիլքի մէջ նա յստակօրէն նշմարել է նաեւ, որ

Հոն արօսներ կտուց-կտուց կը երգին,
Ծիծեռնակներ թեւիկ-թեւիկ կը ծափին
Քարեր առանց մըր արցունք կը թափին,
Քելէ, լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր:

«Քարեր առանց մըր արցունք կը թափին» ... Ուշադրութիւն դարձէք, ոչ թէ մարդն է իր կորած լեռնաշխարհի քարերի կարօտով լալիս, այլ քարերն են արցունք թափում մարդու կարօտով ... Իսկ քարերի արցունքը հաւանաբար շատ ծանր է լինում ... Յիրաւի, մեծ երեւակայութիւն պիտի ունենայ քարերի անեսանելի արցունքը տեսնելու համար ...

Եւ, գնալով, սաստկանում է դրամատիզմը, լացող քարերի մոնումենտալ պատկերին յաջորդելու են գալիս յոյժ անձնական, յոյժ մտերմիկ պատկերներ, ու երգը տանում են դէպի յուզական առաւել այրող մի մթնոլորտ.

Մըր հէր էնտեղ, մըր մէր էնտեղ կը ծաղկին,
Անոյշ գիլան, մըրմուռ ձէնով կը կանչին,

«ՔԵԼԷ, ԼԱՕ»

1. Քելէ լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր,
Երթանք ըն ձոր, քաղիմք մատաղ խաւրձի,
Քաղիմք-քաղիմք, էնիմք մըր ղեղ ու նար
Քելէ, լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր: (2)

2. Ամէն թփին կ'իջնի քաղցրիկ մանանայ,
Մէկ-մէկ փշուր ուտիմք մըր սիրտ կը հովանայ,
Երգիր Սասնայ, Մարաթկու դէմ կը ծովանայ,
Քելէ, լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր: (2)

3. Հոն արօսներ կտուց կը երգին,
Ծիծեռնակներ թեւիկ թեւիկ կը ծափին,
Քարերն առանց մըր արցունք կը թափին,
Քելէ լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր: (2)

4. Ընտեղ մըր հէր, ընտեղ մըր մեր կը նընջին,
Անուշ կ'իլան, մըրմուռ ձէնով կը կանչին,
Իմալ կ'եղնի, իմալ չ'երթանք մըր երգիր
Քելէ, լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր: (2)

5. Հա՛խ է, ափօ, հա՛խ է, կ'երթանք մըր երգիր,
Կ'երթանք մըր վան, կ'երթանք մըր Մուշ, մըր Սասուն,
Թեւկուգ քանց գետ հոսէ կարմիր մըր արուն
Ելի ափօ, էլի երթանք մըր երգիր,
Քելէ, ափօ, քելէ երթանք մըր երգիր: (2)

Իմա՞լ կ'եղնի, իմա՞լ չ'երթանք մըր երգիր,
Ելի՛, լաօ, քելէ երթանք մըր երգիր ...

Թէեւ սիրտդ ճմլում է ամայի երկրում որք մնացած շիրմների համար, որոնք զարնանը ծաղկում են ու ծաղկելու հետ անոյշ լալիս, բայց զարմանալիօրէն սենտիմենտալ չէ զգացմունքը, առնական թախիծ է դա, առնական վիշտ, իսկ առաւել ցնցողը այդ վշտից ծնուած զարմացական, պարզամիտ հարցն է «Իմա՞լ կ'եղնի, իմա՞լ չ'երթանք մըր երգիր» ...

Մարդկային հոգու անդունդներից ելած մարդկայնօրէն վսեմ ու արդար հառաչանքներ են այդ խօսքերը, միացած նոյնքան վսեմ, զուսպ ու առնական մեղեդուն, որ այս երգը դարձնում են մեր բանահիւսական բազմադարեան արուեստի գլուխգործոցներից մէկը եւ նրան յարատեւելու, շուրթից շուրթ անցնելու, մեր կարօտները վառ պահելու ուժն ու գաղտնիքն են տալիս:

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՌԹԵԱՆ

Մշոյ Սուրբան Ս. Կարապետ վանքը
Աւանդաբար՝ Մուրատասուր երգասացներուն եւ արուեստագետներուն
The famous monastery of St. Garabed of Moush

Սիրտս նման է էն փլած տներ,
Կտրեր գերաններ, խախտեր են
աներ,
Բուն պիտի դնեն մէջ վայրի
հաւքեր ...
Կամ՝

Ծովուն հաւք ըմ կեր,
Անունն էր արօր,
Վգիկն էրկէն էր,
Սրտիկ՝ սեչաւոր,
Կապնն քշարէս
Երթամ հետ էնոր,
Էն իմ դարդ գիտէ,
Ես էլ գո ինոր ...

Հանճարեղ տողեր, հանճարեղ պատկերներ են սրանք:
Իմ խորին համոզմամբ, այս որակի, այս մակարդակի երգ է նաեւ «Քելէ, լաօ»-բերեղացած խօսք, բերեղացած մեղեդի:

գուցէ դեռ կենդանի է ...
Մեր բազմադարեան բանահիւսական արուեստի մէջ, այո՛, նոր է այս երգը, հաւանաբար ընդամենը մի յիսուն տարւայ պատմութիւն ունի եւ գալիս է բացառութիւն մտցնելու այն օրէնքի մէջ, թէ մեր ժամանակներում, համատարած գրագիրութեան պայմաններում, բանահիւսակութիւն չի ստեղծուում:

Բացառութիւն է, այո՛, որովհետեւ բացառիկ է նաեւ այն մարդու ճակատագիրը, որն ստեղծել է այդ երգը, բացառիկ են ճակատագրերն այն մարդկանց, որոնք այսօր մխալով ու մորմոքալով, շուրթից շուրթ են փոխանցում այն: Յիրաւի, ապրես քո ծննդավայրի, քո ակունքների, քո արեամբ ու քրտինքով դարէ դար սրբագործուած ու իմաստաւորուած բնաշխարհի հարեւանութեամբ եւ հնարաւորութիւն չունենաս աչքով

It is a common sight to see Armenian groups dancing in the villages throughout Armenia, reviving the old, ethnic songs and dances.

REVIVING THE "LITTLE CULTURE" OF NATIONS

These twin articles underline recent interest in reviving folk music, dances, crafts and oral traditions in disparate parts of the globe. The movement toward ethnomusicology and allied fields, called "salvage anthropology" by some, is being experienced by many peoples and many cultures: the Portugese and the Basque peoples, the Americans and Occitany are a few examples. In the following articles, the struggle to save these folk art and traditions moves from Armenia to the far-flung French coast of Brittany.

A NEW LIFE FOR AN ANCIENT MUSICAL HERITAGE

Each nation of the world has its own, beautifully unique ethnographic (folk) music, each being a part of the international music culture. Therefore, ignoring this folk art of any nation is not only an irreplaceable loss to the nation itself, but also to the international music culture.

Ancient Armenian folk songs are exceptionally original and attractive, standing apart from others by their remarkable sensitivity and striking originality, they express the national character of our people. They are original not only in their content, but also in their rhythmic structure, harmonic resolution, ornamentation and nuance, which are all expressed with reserved passion, colorful variety, and with deep sensitivity.

Regrettably, the fate of Armenian folk music can be identified with the fate of the Armenian people. It is the role of any people to carry on the tradition of their music orally from generation to generation. Sadly though, because of the circumstances of our history, our music was silenced almost completely, especially in 1915 when 1.5 million Armenians were massacred.

However, those who survived the perils of the massacres carried with them a rich collection of folk music, some of which date back to ancient times. This is the rich legacy transferred to us from our forefathers, a reminder of the blood they spilled. Therefore, they constitute a part of history — a reminder of centuries of suffering, struggle, dreams, traditions, lifestyles, values and ethics. They are our golden links to the roots of our musical culture, reviving in us and always reminding us of our unique and always fascinating music.

Despite the fact that Armenia was one of the earliest nations to accept Christianity, our folk music continued to incorporate in it elements such as the sun, the soil, water, fire and light, because Armenians still believed in the supernatural powers of these.

We shouldn't forget that Christianity itself has included various pagan feast days and holidays such as Vartavar, Dzaghgazart, Dyaruntarach, etc. Related to these feasts were special dances and songs which have been passed on from generation to generation. Also, such names as Hoy, Hoynar, Nar, Naro, Narin, Nareh, Ninar, which in reality have no meaning, have been passed on to us from pagan times as names of goddesses and nymphs. Certain features of pagan folk music also appear in our liturgical and work-songs.

Nature and man have been the constant source of inspiration for folk music, inspired by those characteristics which are considered as good, kind, beautiful, attractive, constructive, all of which contribute to the excellence of character and well-being of man.

Folk music started in the humble lives of the working class and represents spiritual wealth of the laborer. It is not by pure chance that folk music is also a treasure chest of wisdom, enriched by strong nationalistic feelings, feelings of kindness, love of mankind, highest and most noble ideals such as family, morality and national pride.

This world of music, inspired and created by the common people, is one of fascination, filled with breath-taking melodies and picturesque language.

Our folk songs tell the stories of love, family and weddings. The husband and wife relationship and loyalty to the family institution is a main theme.

Praise for well-earned money through honest labor has been another source for folk songs. This kind of praise is also expressed in lyrical, dance, and other genre of songs. Countless songs have been created about the farmer, the reaper, the sower, the shepherd, the spinner.

It isn't by mere coincidence that this rich cultural treasure has, after having survived the perils of time and history, reached us intact, and has been revived through the genius of Gomidas. This in itself vouches for the undeniable power of the folksong.

During the past years, through an official act of the government in Soviet Armenia, special attention has been given to the collection of our folk music. The forgotten songs of the past can once again be heard on the radio, the television, on the stage. The Yerevan television crew has produced such documentaries as "Gorani" and "The Return of the Song", with ethno-musical and traditional dance motifs.

The documentary, "The Return of the Song", which is basically the presentation of the "Agouk" Ethnographic Ensemble's performance, won first prize in a 1982 film festival competition in the Soviet Union, whereby Armenian ethnomusicology received wide acclaim and recognition.

Our grandmothers and grandfathers, living in their sunset years, received new stamina and shared with the young musicians their musical memories. The Academy of Science of Soviet Armenia made available its full resources. During the past 3-4 years, institutions, high schools and universities organized scores of choirs, having as their main objective the revival of our old melodies and tunes.

Professional singers — Melanie Apovian, Flora Mardirosian, Hovhannes Badaghlian, Eduard Tarpinian and others — included ethnic or folk songs in their repertoires.

Today, the "Agouk Ethnographic Song and Dance Ensemble" enjoys great popularity. Other well known ensembles are the "Horovel" of Kirovagan, the "Dzovasar" of Verin Sassnashen, the "Naroy" of the Gomidas Conservatory of Yerevan, the "Antog" of Ashdarag, the "Vasbouragan" of Shirazlou, the "Shadakh" of Shaghap, as well as the ethnographic groups of Tivan, Talin, Ashdarag, Abaran, and others.

Life has shown that ethnic songs and dances continue to enrich the spiritual life of man and grant him great creative joy. The best proof of it is the warm reception the public has given to these songs and dances, challenging those people who think that the folk songs and dances are not for today's theatre, but rather are passe and only worthy of museums.

We should not forget that the basic part of our ethnographic songs and dances do not need musical rearrangement. We think that it would be significant if professional groups included these in their repertoires because of their purity and simplicity. In any event, our approach should be a very cautious one, a respectful one, using Gomidas' methods. After all, we should always recall that their author has been Her Majesty, the Armenian Nation.

Hairik Mouradian

Sovetakan Haiagan Monthly
Sept. 1983 issue

A BRETON MUSICAL TRADITION

In the Pontivy town hall on the coast of Brittany a long ribbon of a thousand people dances, all perfectly in step, while two singers of "Kan a Diskan" provide an endless rhythm. Grandmother, babies, and the young — hundreds of young people in jeans and sneakers — are celebrating the tenth anniversary of the "Dastum" society.

"Dastum" means "to collect". In the last few years, several societies have undertaken an enormous task — to gather Brittany's past, to prevent it from extinction. Regional traditions, like all popular culture, are the product of a way of life; they accompany the labours of the field and the handling of sails at Terre-Neuve and Plouguerneau. The combine-harvester has replaced the threshing floor and its flails; the factory-trawler has succeeded the wind-driven cod and tuna boats of old. All the more reason to hurry in gathering the fragments that remain.

Is there any sense in remaining faithful to traditions once the ways of life which produced them have disappeared? Is preserving a culture a way of allowing it to survive or merely freezing it like a specimen? "All communities are faced with the disappearance of their culture when the ways of life which gave rise to it are no more," states Mr. Per Denez, director of the Department of Celtic Studies at the University of Rennes. "For example, there are fewer and fewer farmers in France. Today, however, the minorities are asserting themselves refusing to disappear and demanding recognition. As soon as the invasion of centralizing "French" culture began to threaten their traditions in the nineteenth century, the Bretons sought to save them."

Oral tradition is not "bargain-basement" culture. "Merely being oral does not make it less valuable" according to Mr. Per Denez. "There was a spoken, literary language in Brittany which differed from the vernacular. It had its own linguistic elements and its own laws.

What a variety there is, as well! It is not only rural Brittany which is gathering together its past. Sailors also are taking part. "Collecting maritime tradition was doubly difficult," in the words of Bernard Cadore, a member of the Chasse-maree (Tide-chasers) Society which has collected popular songs and marine lore. "We had to get in touch with very old fishermen, and have only been able to save fragments of this heritage. It is a culture which was even looked down on by the sailors themselves. It was the lowest of trades. Now we see young people on oil tankers beginning to build ships in bottles again. It is a small thing, but not insignificant ..."

All this is not merely a matter of classifying and labeling. It is not just a question of storing frozen words and tunes while the story-telling grandfathers and chanting grandmothers disappear. Patrick Malrieu is counting on a renewal of traditional music, based on a variety of interpretations rather than on strict and complex rules, to revive social life. "Now that occasions for human contact are becoming scarcer, we should save this creative aspect of our culture and try to bring it back to life instead of participating in televised indigestion. A simple spark is frequently enough to get people out of their houses."

Breton culture would like to be a living culture. It already is. In June of 1982, 15,000 Bretons took part in the Festival of the Sea, in an atmosphere of old rigging and sea chanteys. There are also thousands of people every year at the Inter-Celtic Festival of Lorient, where choral competitions alternate with "bagadon" (orchestral) and singing competitions.

A multitude of enterprises echo these major annual gatherings. For example, the owner of the Tremearch's Bar at Plouguerneau has organized a "Sea Week" where chanteys mix with films on whaling. Folk clubs welcoming popular music from the world over flourish, as do Breton concerts. Two hundred and sixty-six children are taking courses at the Breton Centre for Popular Art. Thanks to a regional studio created a year ago, Breton film-making has abandoned confrontation for creation.

Marie-Christine Robert

("Le Monde", 30 October, 1983

Translated from French into English

STUDY OF ARMENIAN CHURCHES IN AMERICA AVAILABLE

The Society for Armenian Studies has announced the publication of the second title in a series of Occasion Papers, the purpose of which is to make available to the academic and general public studies in camera-ready copy which, because of their length, specialization or preliminary nature, are not suitable for publication in the limited space available in existing Armenological journals.

SAS Occasional Paper Number One, released in 1981, was *Problems in Armenian Collection Development and Technical Processing in US Libraries*, by Gia Aivazian of the University Library, University of California, Los Angeles. The SAS series continues with Robert Megerdichian's *The Armenian Churches in North America: Apostolic, Protestant and Catholic. A Geographical and Historical Survey*. This study, 135 pages long, is a statistical examination of the development of the three Armenian denominations in this country, including both Etchmiadzin and Antelias-affiliated parishes. A chronology is given of the historical development of each congregation, and a first attempt is made at compiling a list of the publications of each church. These publications, largely commemorative and anniversary albums, are an untapped resource for the history of the Armenian community in America, and have been arranged in three alphabetical listings by state, city, and name of church. Altogether this study is a basic sourcebook for the history of the Armenians in America, a history which has yet to be written.

Copies of Mr. Megerdichian's work are available (at cost) from Dr. Robert H. Hews, Department of history, Glassboro State College, Glassboro, N.J. 08028. The price is \$6.70, including SAS binder.

A SPIRITUAL TOUR TO SOUTH AMERICAN ARMENIANS

Since I was appointed a Preacher-at-Large by the Prelacy, I had the privilege of visiting some of the Armenian churches both in the U.S. and Canada; preaching and lecturing on Church doctrine, faith, and the Bible.

Recently I received invitations from the Armenian faithful and from churches in South America and Lebanon. Because of Lebanon's political turmoil, I decided to visit my South American fellow-Armenians.

I left Boston on Monday October the 3rd for New York's Kennedy Airport, and the same day, at 8 o'clock I boarded a Pan-Am flight to make my first stop in San Paulo, Brazil. In San Paulo, we have more than 20,000 Armenians, a beautiful Armenian Apostolic Church, an Armenian Day School and an Armenian Evangelical Church. During the week that I stayed in San Paulo, I was Asked to preach in all the Armenian churches; which were both Apostolic and Evangelical. I had a tight schedule, sometimes preaching 2-4 times a day.

One day, I preached 4 times for 4 different Armenian churches and organizations. Even though it was exhausting, it was tremendously exciting and rewarding to see the enthusiasm of the Armenians toward the Church and its Christian teachings.

On Monday, Oct. 10th I left San Paulo for Montevideo, Uruguay. It is a relatively small community of about 8000 Armenians, but they have Armenian Schools and daily radio stations, "Gomidas" and "Armenian Radio Hour." Both have been serving the community for 48 years. I regret that the Armenian Church does not have a parish priest. I was scheduled to preach daily in the Armenian Apostolic Church, in different communities and also on both radio stations.

On October 17th I was heading for Buenos Aires, Argentina. The Armenian community is large there, approximately 75,000 people. Immediately I met with the Church leaders and clergy, and decided that on Sunday, during the Badarak, I would deliver the sermon. On that day, St. Gregory Cathedral was filled with about 500 people. In Buenos Aires we found out that one week would not be enough. I was asked to stay a second week, at which time I had the opportunity to visit the Armenian Centers, Armenian Schools (there are three of them, National, A.G.B.U. and Khramian). I also spoke to Armenian High School Students, and had a question and answer period with them.

It was exciting to see the young Armenian generation eager to know more about the Church, the Nation and Armenian brothers and sisters elsewhere.

When the Armenian Evangelical Churches heard that I was there, they asked me if I could preach in their churches also. Whenever and wherever it was possible, I tried to reach out to every Armenian community, brother and sister, to talk, to console, to pray and to touch; without any denomina-

tional barrier. Besides visiting Armenian Nursing Homes, Armenian Clubs, Cultural Centers, and Armenian schools (both A.R.F. and A.G.B.U.).

My last stop was in Cordoba, Argentina. This community has an interesting story. Eight years ago I was told how the Armenian community had begun there.

After the genocide, seven Armenian young men decided to look for a peaceful place to settle. They came to Cordoba. After they settled and found jobs, the oldest one who was the only one married, told the other men that, he would go overseas to bring back his wife and six Armenian girls to be their wives. They all agreed. After these seven couples, the Armenians began emigrating from all over the world to Cordoba. Now we have about 4,000 Armenians there, St. Kevork Armenian Apostolic Church and an Armenian School on "Armenia" Street. There is also an Evangelical Church, A.R.F. and A.G.B.U. clubs. I found this community to be very warm; just like a big family.

Here, the sermon series were scheduled to start on Friday, Oct. 28th, to continue every night in the Armenian Church, also on Sunday, during the Badarak. Later the Armenian Hayrag asking his permission to allow me to preach in their Church.

My five week visit to South American Armenian communities left me with heightened devotion and love toward my fellow-Armenians. Regardless of the distance, in spirit I feel very close to them. When we departed from each community we had tears in our eyes. They all asked me not to delay my third visit.

Now, as I look back with sweet memories, I realize how true the statement was, when Jesus said, "THE HARVEST INDEED IS PLENTIFUL, BUT THE LABORERS ARE FEW. THEREFORE PRAY THE LORD OF THE HARVEST TO SEND OUT LABORERS INTO HIS HARVEST." (Mt. 9:37-38).

Archdeacon Aram Stepanian

The remnants of the Armenian people in the deserted parts of historical Armenia. A very small number of Armenians survive in Sassoun, Dikranagerd, Erzroum, Varto ...

«Եղի է մի ֆառաֆ — ԲՍ ԱՍԻՄ ԵՂԻՄ, ԴՈՒ ԱՍԱ՝ ԴՐԱԽՍՏ — ԲԱԳՄԱԽԱԳԱՐ ԲՆԱԿԻՆԵՐՈՎ, ՆՐՈՆԲ ՍԻՐԻԼ ԵՆ ԻՐԵՆԵՑ ԾՆՆՈՎԱՎԱՅՐԻՆ ԽՈՂՆ ՈՒ ՉՆԻՐԸ, ԻՆԱՄՆԵՐ ԿՍՏՄԵՐԻՆ ՈՒ յՈՒՂԱՐԱՄՆԵՐԸ: ՈՒ ՄԻ ՕՐ ԱՆԻՐՈՒԼԻ Է ԱՅՊ ՆԱՅԻՐԵՑԱՆ ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԸ, ԻՍԿ ՆՐԱ ԽԱՂԱԿԱՍԵՐ ԺՈՂՈՎՈՐԴՐ ԳՐՈՒԼԻ Է ԱՂԽԱՐԻՈՎ ՄԷԿ ...»

Գ. Մահարի

OUTREACH

Archbishop Mesrob Ashjian
Prelate
Iris Papazian
Editor

OUTREACH (USPS 426-490) is published monthly by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, 138 East 39th Street, New York, New York 10016, (212) 689-7810. Unsolicited manuscript will be considered for publication; please include a stamped, self-addressed return envelope. We reserve the right to edit articles in order to conform to space limitations. Signed articles do not necessarily reflect the policy of the Armenian Apostolic Church of America. Send all correspondence to the above address to the attention of the Editor. Printed in the United States of America, Second class postage paid at New York, N.Y. 10016.

Երկրի ու հողի կորուստը ծանր կորուստ է — բայց հող անմահ է — հող ուրիշ տեր չի ընդունի — հող իր տիրոջ արևակից է ու իր արևակցին կը սպասէ՝, կը սպասէ՝, ու օրերից մի օր կը հանդիպին:

Հողի կորուստը անդարձ կորուստ չէ: Հող անմահ է: Մուշեղ Գալուշեան

Loss of land and one's country on earth is a heavy loss, but the land is eternal. The land does not accept anybody but its master — the land is bonded to its own people and will patiently await their return. And one day they will meet again.

The loss of one's own land is not a final loss — for land is faithful ...

M. Kalshoyan

ԳՈՐԱՆԻ

Յորեն իմ ցանի, լօ, վերի արտի հող,
Պրզտիկ իմ սիրի, լօ, զէն լէ կ'ըսին թող.
(Կրկներգ)

Վա՛յ լէ՛, լէ՛, ջա՛ն լէ, լէ, եար ըմ Գորանի:
Յորեն իմ ցանի, լօ, հեղեր ի՛ պառկի,
Պրզտիկ իմ սիրի, լօ, չըմ խըմճի թարկի.
(Կրկներգ)

Յորեն իմ ցանի, լօ, հըտ կ'ուտնի ական,
Հեղեր ի՛ ծով տուի հըտ արեգական.
(Կրկներգ)

Յորեն իմ ցանի, լօ, վըր իտայ դարուն,
Աստուած անիծէ էս տարուայ դարուն՝
Չեղաւ շամամուկ մէ՛, ճամբենք իմ եարուն:
էք անտէր Մշու դաշտ, կ'ըսին՝

խորոտի տեղ է,
էրկուս մէկ շապիկ՝ փողպտիկ նեղ է...
(Կրկներգ)

Ալաշկերտ, Մանգլիկերտ Ի՛նչ անոյշ տեղ է,
Շընչիկ մը կը շնչէ՛ հիւընդին դեղ է...
(Կրկներգ)

էք անտէր Մշու դաշտ հինգ հարիր գեղ էր,
Մեղրազետ ուր մէջ՝ հիւընդին դեղ էր...
(Կրկներգ)

«ՔԷԼԷ, ԼԱՕ»

Գիշեր-ցերեկ նոյն երգն է իմ ունկերում
Ձայնի տեղակ ծուխ է ելնում այդ երգից.
Ու ծխի մէջ կսկծում է մի ծերուկ՝
«Քելէ՛, լաօ, քելէ՛ էրթանք մըր էրգիր»:

Արնտեղ է ոտըր ճամբից քարքարոտ,
Մանգաղն ուսած, գաղթի մախաղը մէջքին.
Դեռ քայլում է սարով, ձորով, աշխարհով՝
«Քելէ՛, լաօ, քելէ՛ էրթանք մըր էրգիր»:

Աչքերի մէջ յամառ մի ուխտ ու հարցում,
Ու մի զարմանք, խեղճ մի զարմանք անմէկին,
Հարցնում է իրեն, բախտին, Աստուծուն՝
«Իմա՛լ կ'եղնի, իմա՛լ չէրթանք մըր էրգիր»:

Իր ի՛նչ գործն է, թէ կայ սահման ու կայ վէճ,
Իր ի՛նչ գործն է, թէ կան ուսմբեր ու հրթիռ,
Հողի, հողու միամիտ կանչն է իր մէջ՝
«Իմա՛լ կ'եղնի, իմա՛լ չէրթանք մըր էրգիր»:

Իմա՛լ կ'եղնի, ինքը՝ այստեղ, հողն՝ այնտեղ,
Արտը կծղել, սպասում է իր ձեռքին.
Ինչպէ՞ս թողունք տունն ու ջաղացը՝ անտէր,
«Իմա՛լ կ'եղնի, իմա՛լ չէրթանք մըր էրգիր»:

Ինչպէ՞ս խեղդենք խեւ խոռվըր Սասնայ տան,
Ինչպէ՞ս մարենք այսքան կարօտ, վառք ու կիրք
Այսքան երազ ինչպէ՞ս թաղենք գետնի տակ,
«Իմա՛լ կ'եղնի, իմա՛լ չէրթանք մըր էրգիր»:

Թէ աշխարհում արդարութիւն կայ վերուստ,
Ու թէ դաշն են Աստուած, երկիր ու երկինք,
Պիտի փլուխ՝ ամէն պատնէշ, ամէն սուտ,
Պիտի երթանք, պիտի երթանք մըր էրգիր...
ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

COLUMBIA UNIVERSITY ARMENIAN CLUB VICTOR IN A.N.E.C. SIAMANTO ACADEMY COLLEGE BOWL

It was the battle of wits of the decade! Seven area university Armenian club teams took up fighting positions as the first annual College Bowl Quiz Show got underway at 8 p.m. on Saturday, Nov. 12, in the Crystal Gallery of the Doral Park Hotel in Manhattan.

The Columbia University club team emerged victorious by one point, over the runner-up, the Hunter College Club. Enthusiasm reached fever pitch during the Quiz game show, as thunderous applause, shouts and cheers greeted each correct answer! Much of this was due to the cheer-leading squads who encouraged their teams, holding banners aloft, photographing, videotaping and in general displaying frenzied school spirit!

While it was a head-to-head contest between Columbia and Hunter, right up to the last tie-breaker minute, the 5 remaining teams fought the gallant fight as well. Deserving of mention, with honor, are the teams from university of Pennsylvania, Princeton University, New Jersey State Universities, New York University and Queens College.

The unprecedented College Bowl event was sponsored, organized and conducted by the Armenian Nat'l. Ed. Comm. Siamanto Academy, under the direction of founder and Director, Dr. Steve Checkosky. The College Bowl Quiz game was played before an overflow audience of over 150 excited spectators, who cheered the 40 contestants on to victory, while the Siamanto Academy students assisted Dr. Checkosky in presenting the questions, the multiple-choice answers, score-keeping, supervising the point system and by holding reference texts at the ready, in case of a challenge.

Siamanto Academy was established in 1981 under the sponsorship of A.N.E.C. for high school age students. A 3 year program of specialized training in Armenian cultural skills is offered with the purpose of preparing a future generation of enlightened leaders. In 1982 the Academy was authorized to grant 9 college credits for its courses.

At the end of the formal portion of the College Bowl, Mrs. Hourig Papazian-Sahagian, Executive Director of A.N.E.C. and Administrator of Siamanto Academy, conducted a brief awards ceremony. A marble bust of Gomidas Vartabed was awarded to the winners of the Columbia team, while the runners-up, Hunter College, received a marble vase, decorated with an haut-relief of Mesrob Mashdotz and our alphabet. Each of the 40 contestants received a miniature replica of a "khachkar" as a souvenir from the Academy students. Mrs. Papazian-Sahagian then invited everyone to join the teams in a victory celebration parade to the near-by Prelacy building, which houses A.N.E.C. headquarters. A hospitality Committee of Academy students and parents presided over a table laden with Armenian delicacies, all the while that toasts were raised to the heroes of the day. On-the-spot return matches were demanded by several teams, plans were made for College Bowl '84 ... no one wanted to leave!!

It was a personal triumph for the Siamanto Academy students, who worked quietly and unobtrusively behind the scenes to make their first event a memorable occasion for all concerned.

Finally, reluctantly, close to midnight — still arguing the fine points of the quiz' questions and answers — the contestants, their cheer leaders, the Academy students, parents and friends departed. Promises and dark warnings were expressed about preparing to return next year to take first prize. It appears that the Siamanto Academy College Bowl has claimed a permanent place on the Armenian culture calendar!

Hourig Papazian-Sahagian
Executive Coordinator
A.N.E.C.

DR. STEVE CHECKOSKY, DIRECTOR OF SIAMANTO ACADEMY ILLUSTRATES
A COMPLICATED QUESTION IN ARMENIAN GEOGRAPHY

Photo by KANTZABED

THE QUEENS COLLEGE CHEER-LEADERS' SQUAD IN ACTION!

Photo by KANTZABED

A CAPACITY CROWD OF SPECTATORS ENJOYING THE BATTLE OF THE DECADE!

Photo by KANTZABED

PRELACY HONORS DICK SARAJIAN

"If you should ask Dick Sarajian what this evening's big to do is about, he would probably say 'Beats me'. Dick, be he ever so humble, chucks off his numerous voluntary services and extensive involvement in community activities, to just a matter of course." These were the opening remarks of His Eminence, Archbishop Mesrob Ashjian, Prelate, on Friday evening, November 11th, an evening which honored a man for his shining example of Christian living, his sense of community, his commitment and idealism — an idealism rooted in reality.

Richard Sarajian, born in Brooklyn, N.Y. to Avedis and Ardemis Sarajian, truly has incorporated the Armenian Christian spirit into his being. He is a man who looks on others and their well being as a prime concern in his life.

Having gone through the ivy halls of such renowned academic institutions, as

solutely no doubts. He is 100% American and 100% Armenian. He is the perfect Armenian-American. He is the very best of the generation that I call the *first* Armenian-Americans: the children of the survivors."

"For most of us" she continued, "participation in the community is a sporadic event. We may be elected or appointed to a particular position and we will work diligently for some years, and then disappear. Some time later we may reappear again. I always call it 'taking a rest'. This is another one of Dick's unique characteristics. He never takes a rest. He never needs a rest."

Dick, of course, is not a man alone. He is surrounded with a loving family. His lovely wife, Arax, shares in his every commitment and humbly stands by his side. Both Dick and Arax have miraculously instilled their values into their children.

His Eminence, Archbishop Mesrob Ashjian presents a Certificate of Merit to Richard Sarajian

St. Johns University, New York University, Fordham University, New School for Social Research, Southern Illinois University and Carbondale, Dick not only acquired a sound education but also nurtured his keen interest in learning about and working with others. As a young man he took a job with Edward Sahagian, and learned the photo engraving business. On returning from service in the American Airforce during World War II, Dick became a partner in the firm Gotham Graphics with Edward Edwards Jr., Haig Sarajian and Noubar Nakashian.

In 1950 Dick married Arax Kachouni in St. Illuminator's Cathedral. They are blessed with three children, Richard, Kenneth and Carol. One would think there wouldn't be much time left on Dick's hands with family and business, yet Dick not only finds time to run a successful business and maintain a loving home, but extends the boundaries of both to encompass his love for Church community.

Living many years in River Edge, N.J., Dick was involved in the building of St. Vartanantz and was among the founders of the Church's Men's Club. His love for children, in essence for making things grow, is evidenced in his roles as both teacher and superintendent of the Sunday School, Counselor for the AYF, and a coach for the Armenian Church Sports Association.

Mrs. Iris Papazian, who has been involved with Dick Sarajian for 25 long years both on friendly and professional levels, gave the evening the proper perspective and the greater meaning it deserves, by introducing the loving, caring and unselfish deeds performed by Dick Sarajian, "...because he is unique," she said, "What makes Dick so unique is that there is no conflict in him. He is a man who sees the road clearly, and he walks in that road with ab-

Following Mrs. Papazian's delightful speech, Archpriest Vahrich Shirinian, Pastor of the Sts. Vartanantz Arm. Apost. Church of New Jersey, expressed his thoughts and congratulated Dick and his family on behalf of the Sts. Vartanantz Church community to which Dick is a member.

His son, Richard, on behalf of the Sarajian family expressed his deep respect for his father and thanked the Prelacy for this evening of appreciation.

Then, Dick Sarajian, holding back his tears, found it difficult to share his deep appreciation for this gesture. He gave major credit for the support and loyalty he received from his mother, mother-in-law and aunt, three women in his life, and above all, for the love and concern of his wife, Arax.

In honoring Dick Sarajian, His Eminence presented him a plaque which read: TO DICK SARAJIAN, AS A TOKEN OF LOVE, RESPECT AND GRATITUDE FOR ALL THE YEARS OF DEVOTED SERVICES AND UNSELFISH EFFORTS RENDERED TO THE ARMENIAN NATION AND CHURCH.

On behalf of the Ladies Guild, Mrs. Mary Anne Barsamian presented Dick with a plaque decorated with colorful Christmas seals — Dick's works throughout the years.

The evening was attended by some very special guests: Dick's close friends and relatives some of whom had travelled from out of town to honor their beloved one. Also present were Maitre and Mrs. Khatchig Babigian, former Minister and Parliamentarian from Beirut, Lebanon, and presently, chairman of the Central Executive Council of the See of Cilicia in Antelias, Lebanon. Other guests of renown were Ambassador and Mrs. Jean Goguikian, member of the Lebanese Delegation to the U.N. General Assembly.

PRELACY CALENDAR OF EVENTS

Book Fair, Armenian Center, Woodside, N.Y.
Armenian Christmas Day
Christmas Reception at the Prelacy
Feast of Light Celebration at the Waldorf Astoria NYC
Requiem for Deceased Clergy
Clergy Retreat, St. Sarkis Church, Bayside
Sts. Vartanantz Day
Nvsarsag Treaty, 1500th Anniversary

Paregentan Weekend, Marriott Hotel, Worcester, Mass.
Prelacy Raffle Drawing, Worcester Marriott
Lenten Series Lecture I, at the Prelacy
Lenten Series Lecture II, at the Prelacy
Musical Armenia, Carnegie Recital Hall
Lenten Series Lecture III, at the Prelacy
Minas Gharibian Art Exhibit, at the Prelacy
Palm Sunday
Easter Eve Reception for College Students
Easter Sunday
Armenian Martyr's Day
Children's Day
Clergy Conference, Sts. Vartanantz, N.J.
Mother's Day Luncheon, St. Regis Hotel, NYC
Ladies' Guild Nat'l Assoc., Sts. Vartanantz
N.R.A. Sts. Vartanantz Church, N.J.
Oberammergau, 35th Anniv. Passion Play in Germany plus Austria and Italy

Fri-Sun, Dec. 9-11, 1983
Friday, January 6, 1984
Friday, Jan. 6, 1984, 5-9 pm
Saturday, February 11 1984
Sunday, February 26, 1984
Tuesday, February 28, 1984
Thursday, March 1, 1984
March 1, 1984 - March 1, 1985
Fri.-Sun., March 2-4, 1984
Saturday, March 3, 1984
Wednesday, March 7, 1984
Wednesday, March 21, 1984
Sunday, March 25, 1984
Wednesday, March 28, 1984
Friday, April 6, 1984
Sunday, April 15, 1984
Saturday, April 21, 1984
Sunday, April 22, 1984
Tuesday, April 24, 1984
Green Sunday, May 6, 1984
Tuesday, May 8, 1984
Tuesday, May 8, 1984
Thurs.-Fri., May 10-11, 1984
Wed.-Fri., May 9-11, 1984
Tuesday, August 14 through
Monday, August 28, 1984

TERENCE CARDINAL COOKE

Funeral services for Terence Cardinal Cooke, the spiritual leader of the Catholic community in New York, were held at St. Patrick's Cathedral on Monday October 10th, early afternoon.

His Eminence, Archbishop Mesrob Ashjian, Prelate, accompanied by Archpriest Moushegh Der Kaloustian, Pastor of the St. Illuminator's Cathedral, attended the funeral services.

His Eminence conveyed the deepest sympathies of the Armenians worldwide and presented a telegram from His Holiness, Karekin II Catholicos of the Holy See of Cilicia, bearing the following words of grievance:

"Mgr. Rigney
St. Patrick's Cathedral
New York

Deeply grieved hearing sad news passing away beloved brother in Christ and devoted servant of God. Pray for eternal peace and bliss of his soul. He will always be remembered by us and our Armenian people and all the people of Lebanon for his exemplary love for, and solidarity with us and Lebanon. May God strengthen you and all his assistants in Catholic Archdiocese of New York.

In love and with sincere condolences,
**KAREKIN II
CATHOLICOS OF CILICIA"
PRELACY SECRETARIAT**

HIS GRACE, ARCHBISHOP MESROB ASHJIAN VISITS THE NIAGARA FALLS COMMUNITY

On Sunday, October 23rd, His Grace, Archbishop Mesrob Ashjian celebrated the Divine Liturgy at St. Hagop Church in Niagara Falls, New York. The church was crowded with parishioners, as well as members from the Buffalo, Rochester, Toronto, and St. Catherines communities.

After the Divine Liturgy, a banquet was held in the church hall, at which time Niagara Falls' mayor, Michael O'Laughlin, honored one of the founders of our community there, Mr. D. Keosheyan, almost a centenarian, and presented him with a key to the city.

At the end of the banquet, the Prelate made his remarks and presented Certificates of Merit, on behalf of the Prelacy, to three devoted members of the Niagara Falls community: Miss Arshalous Garijanian, Mrs. Margaret Ispahanian, and Mr. Khatchig Seyranian.

DIVINE LITURGY AT ST. SARKIS CHURCH

On Sunday, October 16, 1983, His Eminence Archbishop Mesrob Ashjian celebrated divine liturgy and delivered the sermon at the St. Sarkis Armenian Apostolic Church of Dearborn, Michigan, on the occasion of the church's 21st anniversary. Immediately following the divine liturgy, His Eminence also attended a banquet celebrating the dual occasions of His elevation to the rank of Archbishop and the 21st anniversary of the church.

NORTH ANDOVER COMMUNITY VISITATION BY HIS GRACE, ARCHBISHOP MESROB ASHJIAN

On the occasion of the 13th Anniversary celebration of St. Gregory Church of North Andover, Massachusetts, His Grace, Archbishop Mesrob Ashjian visited the church on Sunday, October 30th and celebrated the Divine Liturgy, after which he attended the anniversary banquet held in the church hall, where a record crowd had gathered.

During the banquet, young talents from the community performed, but Greg Johnson, Jr., stole the show with his presentation of his recent trip to Armenia. Greg was one of the 15 youngsters, who, through the sponsorship of A.N.E.C., spent one month in Armenia. His presentation was intelligent, moving, and a testament to the beautiful attachment our young people have, once they visit our homeland, reinforcing the bond between the Armenian-American and his motherland.

INSTALLATION OF WILLIAM HENRY LAZARETH, PH.D., D.D., AS PASTOR OF HOLY TRINITY LUTHERAN CHURCH

On Monday evening, October 17th, Archbishop Mesrob Ashjian took part in the service of installation of Rev. William Lazareth as pastor of Holy Trinity Lutheran Church in New York City. Also participating in the service were leaders of the Roman Catholic, Orthodox, Anglican and Protestant Reformed churches, along side the Lutheran Church in America officials.

His Eminence, Archbishop Iakovos, Primate of the Greek Orthodox Church in North and South America, delivered the homily.

The service also celebrated the 500th anniversary of the birth of Martin Luther.